

ПІДСТАВИ ВСТАНОВЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО: М'ЯКЕ ПРАВО ТА ШЛЯХ ДО СТАМБУЛЬСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ

GROUNDS FOR CRIMINALIZING OF DOMESTIC VIOLENCE: SOFT LAW AND THE WAY TO THE ISTANBUL CONVENTION

Лугіна Н.А., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри кримінального права та кримінології
Університет державної фіскальної служби України

Білько І.П., аспірант кафедри кримінального права та кримінології
Університет державної фіскальної служби України

З часу доповнення Особливої частини КК України статтею 126-1 «Домашнє насильство» пройшло трохи більше трьох років – невеликий строк для життя кримінально-правової норми. Ці зміни значно активізували наукові пошуки в Україні, предметом яких є кримінально-правові відносини, що виникають при вчиненні домашнього насильства. Деякі з авторів назвали цю новелу революційною, дехто не звернув значної уваги на вказане питання, уваги, яка конче необхідна цьому новому явищу – наявності в українській правовій системі кримінально-правової норми, що виступає проти домашнього насильства. Так чи інакше, наукова дискусія розпочалась, і починати її слід з міжнародно-правового аспекту, адже поява нової кримінально-правової норми пов'язана саме з міжнародним правом. Простеживши історію розвитку міжнародно-правових норм у цій сфері, можна сказати, що норми м'якого права (soft law) значно переважають у кількості норми, що носять більш обов'язковий характер для учасників міжнародного права. Тому у цій статті обґрунтовано важливість дослідження актів м'якого права в контексті встановлення в кримінальному законодавстві України відповідальності за домашнє насильство.

Також здійснено аналіз основних актів м'якого права на світовому рівні, серед яких Загальна декларація прав людини від 10.12.1948, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966, Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16.12.1966, Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок від 18.12.1979, Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання від 10.12.1984, Конвенція ООН про права дитини від 20.11.1989, Віденська декларація та Програма дій від 25.06.1993, а також Декларація ООН про викорінення насильства щодо жінок від 20.12.1993.

Проаналізовано низку міжнародно-правових актів рекомендаційного характеру на європейському рівні, серед яких Рекомендація № R (85) 4 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам «Про насильство в сім'ї», Рекомендація № Rec (2002) 5 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам «Про захист жінок від насильства», Резолюція № 1512 (2006) ПАРЄ «Парламентарі об'єдналися для протидії домашньому насильству щодо жінок», Рекомендація № 1837 (2008) ПАРЄ «Боротьба з насильством щодо жінок: на шляху до прийняття конвенції Ради Європи».

Всі вищезгадані акти були вивчені у цій статті на предмет протидії домашньому насильству до прийняття Стамбульської конвенції – основоположного міжнародно-правового документа. Було узагальнено зв'язки цих документів, а також вплив на подальший розвиток міжнародно-правового регулювання у цій сфері, яке стало підґрунтям для доповнення Особливої частини КК України статтею під назвою «Домашнє насильство».

Ключові слова: кримінальне право, криміналізація, домашнє насильство, кримінальна відповідальність, м'яке право, міжнародне право, міжнародний акт, Стамбульська конвенція.

A little more than three years have passed since the supplementing of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine with Article 126-1 "Domestic Violence" – a short period for the life of a criminal law provision. These changes have significantly intensified scientific research in Ukraine, the subject of which is criminal law relations arising from the committing of domestic violence. Some of the authors called this novel revolutionary, some have not paid much attention to this issue, attention, which is absolutely necessary for this new phenomenon – the presence in the Ukrainian legal system of the criminal law provision, which opposes domestic violence. One way or another, the scientific debate has begun and should begin with the international legal aspect, because the emergence of the new criminal law provision is related to international law. Following the history of the development of international law in this area, we could say that the rules of soft law significantly outnumber the rules that are more binding on actors of international law. Therefore, this article substantiates the importance of the study of soft law acts in the context of establishing criminal responsibility for domestic violence in the criminal legislation of Ukraine.

The analysis of the main acts of soft law at the global level has been also carried out, including the Universal Declaration of Human Rights dated as of December 10, 1948, International Covenant on Civil and Political Rights dated as of December 16, 1966, International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights dated as of December 16, 1966, UN Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women dated as of December 18, 1979, Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment dated as of December 10, 1984, UN Convention on the Rights of the Child dated as of November 20, 1989, Vienna Declaration and Programme of Action dated as of June 25, 1993, as well as the UN Declaration on the Elimination of Violence against Women dated as of December 20, 1993.

A number of international legal acts of a recommendatory nature at the European level have been analyzed, including the Recommendation R (85) 4 of the Committee of Ministers of the Council of Europe to member states on violence in the family, Recommendation Rec (2002) 5 of the Committee of Ministers to member states of the Council of Europe on the protection of women against violence, PACE Resolution 1512 (2006) "Parliaments united in combating domestic violence against women", PACE Recommendation 1837 (2008) "Combating violence against women: towards a Council of Europe convention".

All of the above acts have been examined in this article in the context of combating domestic violence before the adoption of the Istanbul Convention, a fundamental international legal instrument. The links between these documents have been summarized, as well as the impact on the further development of international legal regulation in this area, which has become the basis for supplementing the Special Part of the Criminal Code of Ukraine with the article entitled "Domestic Violence".

Key words: criminal law, criminalization, criminal liability, domestic violence, soft law, international law, international act, Istanbul Convention.

Постановка проблеми. Законом України № 2227-VIII від 06.12.2017 року «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» Особливу час-

тину Кримінального кодексу України (далі – КК України) було доповнено новою статтею 126-1, за якою було встановлено кримінальну відповідальність за домашнє насильство. Поштовхом до криміналізації цього діяння в українському кримінальному законі є належне виконання міжнародних зобов'язань Україною в рамках

Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (далі – Стамбульська конвенція), яка була підписана Україною 07.11.2011 та прийнята, враховуючи Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод та Протоколи до неї, Європейську соціальну хартію, Конвенцію Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми, а також Конвенцію Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства.

Таким чином, для цілісного розуміння підстав встановлення кримінальної відповідальності за домашнє насильство в Україні існує потреба у визначенні міжнародно-правових актів м'якого права (soft law), з урахуванням яких була в подальшому прийнята Стамбульська конвенція. Незважаючи на слабкий вплив на регулювання правових відносин, акти м'якого права відіграють важливу роль для відстеження еволюції правової свідомості щодо того чи іншого правового явища на світовій арені. Іншими словами, якщо доповнення Особливої частини КК України статтею «Домашнє насильство» пов'язане із виконанням міжнародно-правових зобов'язань, саме в їх системності акти м'якого права дозволяють досліднику поринути у глибинні засади та причини прийняття цієї кримінально-правової норми в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Міжнародно-правовому аспекту встановлення кримінальної відповідальності за домашнє насильство в національних правових системах присвятили свої праці такі вчені, як А.А. Васильєв, О.О. Дудоров, Б. Маєрсфелд, М.І. Хавронюк, К.В. Юртаєва та інші. Міжнародний досвід запобігання домашньому насильству був предметом досліджень низки авторів, серед яких А.О. Галай, В.О. Галай, В.В. Муранова, Г.О. Христова та інші.

Метою статті є аналіз основних міжнародно-правових актів на світовому та європейському рівнях щодо протидії домашньому насильству до прийняття Стамбульської конвенції на предмет витоків та підстав встановлення кримінальної відповідальності за домашнє насильство в КК України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Традиційно для міжнародного права ті чи інші міжнародно-правові проблеми висвітлюються або у декларативних документах (м'яке право), або у документах, що містять прямі зобов'язання учасників міжнародного права. Домашнє насильство також не є винятком в цьому сенсі. «Тіні» та праобрази цієї проблеми можна відстежити у перших фундаментальних документах на міжнародному рівні, що стосуються прав людини.

Так, вже у першому реченні Преамбули до Загальної декларації прав людини від 10.12.1948 (далі – Загальна декларація) відзначено, що визнання гідності, яка властива всім членам людської сім'ї, і рівних та невід'ємних їх прав є основою свободи, справедливості та загального миру. Крім того, Преамбулою зафіксовано, що народи Об'єднаних Націй підтвердили в Статуті ООН свою віру в основні права людини, в гідність і цінність людської особи і в рівноправність чоловіків і жінок.

У статтях Загальної декларації встановлено, що:

1) всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах. Вони наділені розумом і совістю і повинні діяти у відношенні один до одного в дусі братерства [1, с. 1];

2) ніхто не повинен зазнавати тортур, або жорстокого, нелюдського, або такого, що принижує його гідність, поводження і покарання [1, с. 5]. Аналогічне положення міститься у статті 7 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права від 16.12.1966 (далі – Пакт про громадянські права), який ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР № 2148-VIII від 19.10.1973;

3) сім'я є природним і основним осередком суспільства і має право на захист з боку суспільства та держави [1, с. 16]. Таке положення у повному обсязі відображено у частині першій статті 23 Пакту про громадянські права;

4) материнство і дитинство дають право на особливе піклування і допомогу [1, с. 25].

Поряд із цим у Міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права від 16.12.1966 (далі – Пакт про економічні права), який ратифіковано тим же Указом Української РСР, що й Пакт про громадянські права, встановлено, що сім'я, яка є природним і основним осередком суспільства, повинні надаватися якнайширша охорона і допомога [2, с. 10].

Враховуючи значення внеску жінок у добробут сім'ї та у розвиток суспільства, соціальне значення материнства та ролі обох батьків у сім'ї та у вихованні дітей і усвідомлюючи, що роль жінки у продовженні роду не повинна бути причиною дискримінації, оскільки виховання дітей вимагає спільної відповідальності чоловіків і жінок та всього суспільства в цілому, було прийнято Конвенцію ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок від 18.12.1979 (далі – Конвенція проти дискримінації жінок), яка ратифікована Президіумом Верховної Ради СРСР 19.12.1980 [3].

Одним із своєрідних поштовхів до актуалізації проблеми фізичного насильства стало прийняття Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання від 10.12.1984 (далі – Конвенція проти катувань), яку ратифіковано із застереженнями (котрі в подальшому були зняті Законом України № 234-XIV від 05.11.1998) Указом Президії Верховної Ради Української РСР № 3484-XI від 26.01.1987. У цій Конвенції термін «катування» означає будь-яку дію, якою будь-якій особі навмисне заподіюється сильний біль або страждання, фізичне чи моральне, щоб отримати від неї або від третьої особи відомості чи визнання, покарати її за дії, які вчинила вона або третя особа чи у вчиненні яких вона підозрюється, а також залякати чи примусити її або третю особу, чи з будь-якої причини, що ґрунтується на дискримінації будь-якого виду, коли такий біль або страждання заподіюються державними посадовими особами чи іншими особами, які виступають як офіційні, чи з їх підбурювання, чи з їх відома, чи за їх мовчазної згоди [4, с. 1].

Важливим етапом на шляху усвідомлення проблеми домашнього насильства було проведення Всесвітньої конференції з прав людини з 14 по 25 червня 1993 року у Відні (далі – Всесвітня конференція), результатом якої було прийняття Віденської декларації та Програми дій від 25.06.1993 (далі – Віденська декларація). У Преамбулі до цих документів зазначено, що вони приймаються, у тому числі, відчувачи глибоке занепокоєння з приводу різних форм дискримінації та насильства, яким продовжують піддаватися жінки у всьому світі [5].

Віденська декларація встановила, що:

– права людини жінок і дівчаток є невід'ємною, складовою і неподільною частиною загальних прав людини. Повна та рівна участь жінок у політичному, громадському, економічному, суспільному та культурному житті на національному, регіональному та міжнародному рівнях, а також ліквідація всіх форм дискримінації за ознакою статі є першочерговими цілями міжнародної спільноти;

– насильство за ознакою статі та всі форми сексуального домагання і експлуатації, включаючи ті з них, які є наслідком культурних забобів і незаконної міжнародної торгівлі жінками, несумісні з гідністю та цінністю людської особистості та повинні бути викоринені. Цього можна досягти шляхом прийняття правових заходів і через національні дії та міжнародне співробітництво в таких сферах як економічний і соціальний розвиток, освіта, безпечне материнство та охорона здоров'я, а також соціальна підтримка;

– права людини жінок повинні складати невід'ємну частину діяльності ООН в сфері прав людини, включаючи сприяння дотриманню всіх договорів про права людини, що відносяться до жінок;

– Всесвітня конференція з прав людини наполегливо закликає уряди, установи, міжурядові та неурядові організації активізувати свої зусилля по захисту та заохочення прав жінок і дівчаток [5].

Крім того, у Віденській декларації окремо зазначено, що Всесвітня конференція з прав людини підкреслює важливість роботи щодо ліквідації насильства щодо жінок у суспільному та приватному житті, ліквідації всіх форм сексуальних посягань, експлуатації та незаконної торгівлі жінками, ліквідації дискримінації за ознакою статі при здійсненні правосуддя, недопущення будь-яких колізій, які можуть виникнути між правами жінок; щодо усунення згубних наслідків, пов'язаних з певною традиційною або вкоріненою в звичаях практикою, забобонами, зумовленими культурою та з релігійним екстремізмом. Всесвітня конференція з прав людини, таким чином, закликала Генеральну Асамблею прийняти проект декларації про насильство по відношенню до жінок і настійно закликає держави боротися проти насильства по відношенню до жінок відповідно до її положень [5].

Саме враховуючи положення вище згаданих Загальної декларації прав людини, Пакту про громадянські права, Пакту про економічні права, Конвенції проти дискримінації жінок, Конвенції проти катувань та на виконання Віденської декларації була прийнята Декларація ООН про викорінення насильства щодо жінок від 20.12.1993. Цією Декларацією Генеральна асамблея ООН підтвердила, що насильство щодо до жінок є порушенням прав людини і основних свобод жінок, а також перешкоджає або не дозволяє їм користуватися цими правами і свободами. Була також висловлена стурбованість нездатністю вже протягом тривалого часу забезпечити захист і заохочення таких прав і свобод у випадках застосування насильства щодо до жінок [6].

Декларація надала визначення поняття «насильство щодо жінок», яке означає будь-який акт насильства, здійснений на підставі статевої ознаки, який заподіює або може заподіяти фізичний, статеви́й чи психологічний збиток або страждання жінкам, а також загрози скоєння таких актів, примус або довільне позбавлення волі в суспільному чи особистому житті [6, с. 1]. За цією Декларацією держави повинні невідкладно приступити до здійсненню усіма належними засобами політики викорінення насильства щодо до жінок і в цих цілях повинні зокрема:

– приділяти належну увагу питанням попередження та розслідування актів насильства по відношенню до жінок і покарання за них відповідно до національного законодавства, незалежно від того, чи вчинені такі акти державою або приватними особами;

– розробити в рамках внутрішнього законодавства кримінальні, цивільні, трудові та адміністративні санкції для покарання за правопорушення і відшкодування шкоди, заподіяної жінкам, які зазнали актам насильства; жінкам, які піддалися актам насильства, повинен бути забезпечений доступ до механізмів здійснення правосуддя і, відповідно до національного законодавством, до справедливих і ефективних засобів правового захисту в зв'язку із заподіяною ним шкодою [6, с. 4].

На рівні Комітету ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок (далі – Комітет ООН) було прийнято низку рекомендацій, у яких вказано, що гендерно-обумовлене насильство впливає на жінок упродовж всього їхнього життя, і, відповідно, на жінок, перелік яких є у цьому документі, у тому числі дівчат. Це насильство має декілька форм, у тому числі дії чи бездіяльність, які можуть спричинити чи призвести до смерті, фізичної, статевої, психологічної чи економічної шкоди, страждань жінок, загрози таких дій, домагань, примусу та незаконного позбавлення волі. Гендерно-обумовлене насильство над жінками знаходиться під впливом і часто загострюється через культурні, економічні, ідеологічні, технологічні, політичні, релігійні, соціальні

та екологічні фактори, про що свідчить, зокрема, в контексті переміщення, міграції, посилення глобалізації економічної діяльності, у тому числі глобальні ланцюги постачань, видобувна та офшорна промисловість, мілітаризація, іноземна окупація, збройні конфлікти, насильницький екстремізм та тероризм. На гендерно-обумовлене насильство також впливають політичні, економічні та соціальні кризи, громадянські заворушення, надзвичайні ситуації гуманітарного характеру, стихійні лиха, знищення чи скорочення природних ресурсів. Шкідливі практики та злочини проти прав жінок правозахисників, політиків, активістів чи журналістів є також формами гендерного насильства щодо жінок, які постраждали від таких культурних, ідеологічних та політичних чинників [7, с. 266].

Комітет ООН рекомендує забезпечити, щоб всі види гендерно-обумовленого насильства над жінками у всіх сферах, які являють собою порушення їх фізичної, сексуальної чи психологічної цілісності, негайно криміналізувалися та запроваджувалися або посилювалися правові санкції, відповідні тяжкості злочину, а також засоби цивільно-правового захисту [7, с. 271].

Беручи до уваги те, що потерпілим домашнього насильства за чинним КК України (стаття 126-1) є у тому числі дитина, тобто особа, що не досягла 18-річного віку, важливим для міжнародно-правових підстав встановлення кримінальної відповідальності за це діяння є існування міжнародно-правових норм щодо захисту саме дитини.

Фундаментальним документом міжнародного права у цій сфері є Конвенція ООН про права дитини від 20.11.1989 (далі – Конвенція про права дитини), яку ратифіковано Постановою Верховної Ради Української РСР № 789-ХІІ від 27.02.1991. Держави-учасниці Конвенції в Преамбулі висловили впевненість в тому, що сім'ї як основному осередку суспільства і природному середовищу для зростання і благополуччя всіх її членів і особливо дітей мають бути надані необхідні захист і сприяння, з тим щоб вона могла повністю покласти на себе зобов'язання в рамках суспільства. Вони також визнали, що дитині для повного і гармонійного розвитку її особи необхідно зростати в сімейному оточенні, в атмосфері щастя, любові і розуміння [8].

Положення Конвенції про права дитини чітко встановили, що держави-учасниці вживають всіх необхідних законодавчих, адміністративних, соціальних і освітніх заходів з метою захисту дитини від усіх форм фізичного та психологічного насильства, образи чи зловживань, відсутності піклування чи недбалої і брутального поводження та експлуатації, включаючи сексуальні зловживання, з боку батьків, законних опікунів чи будь-якої іншої особи, яка турбується про дитину. Такі заходи захисту, у випадку необхідності, включають ефективні процедури для розроблення соціальних програм з метою надання необхідної підтримки дитині й особам, які турбуються про неї, а також здійснення інших форм запобігання, виявлення, повідомлення, передачі на розгляд, розслідування, лікування та інших заходів у зв'язку з випадками жорстокого поводження з дитиною, зазначеними вище, а також, у випадку необхідності, для порушення початку судової процедури [8, ст. 19].

Крім того, держави-учасниці Конвенції про права дитини захищають дитину від усіх форм експлуатації, що завдають шкоди будь-якому аспекту добробуту дитини [8, с. 36].

Стосовно домашнього насильства на європейському рівні було прийнято низку документів рекомендаційного характеру, до яких зокрема відноситься Рекомендація № R (85) 4 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам «Про насильство в сім'ї», яка з метою запобігання насильства в сім'ї рекомендує урядам державам-членам Ради Європи:

– робити кроки задля гарантування того, щоб у випадках насильства в сім'ї було швидко вжито відповід-

них заходів, принаймні тимчасових, для захисту жертви та запобігання подібним інцидентам;

- вжити заходів, які у випадку конфлікту між подружжям гарантуватимуть захист дітей від будь-якого насильства, до якого може призвести конфлікт, що може серйозно зашкодити розвитку особистості дитини;

- вжити необхідних заходів для гарантування того, щоб інтересам жертви не завдавалась шкода внаслідок застосування громадських, адміністративних та каральних заходів, усвідомлюючи, що останні можуть використовуватись тільки у крайньому випадку [9].

Рекомендацією № Rec (2002) 5 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам «Про захист жінок від насильства» держави-члени закликають зокрема зробити все необхідне для того, щоб будь-який акт насильства, зокрема, фізичного або сексуального, вчинений щодо особи, розглядався кримінальним законодавством як посягання на свободу цієї особи, його фізичну, психологічну та / або сексуальну цілісність, а не тільки як замах на її честь та моральність [10].

Окрім того, відповідно до вищезгаданої Рекомендації гарантія жінкам права на захист від насильства, незалежно від його характеру, входить в обов'язки держав і має стати першочерговим завданням їхньої національної політики. Відповідно до цього, держави не можуть у подальшому посилаючись на існуючі звичаї, традиції, або релігійні приписи, з метою ухилення від цього зобов'язання [10].

У Резолюції № 1512 (2006) Парламентської Асамблеї Ради Європи (далі – ПАРЄ) «Парламентарі об'єдналися для протидії домашньому насильству щодо жінок» вказано, що ПАРЄ висловлює жаль про що спостерігається в Європі зростання домашнього насильства по відношенню до жінок; ця проблема зачіпає кожну державу-члена Ради Європи та призводить до серйозних порушень прав людини [11].

Цією Резолюцією ПАРЄ закликала національні парламенти держав-членів Ради Європи і парламенти, які мають статус спостерігачів при ПАРЄ, зокрема:

- 1) організувати громадське обговорення та парламентські дебати для засудження домашнього насильства, а також провести парламентські слухання для вивчення і оцінки ефективності законодавства та інших заходів, що стосуються насильства в сім'ї;

- 2) прийняти відповідні законодавчі акти, виділити бюджетні кошти і розробити національні плани з тим, щоб покінчити з домашнім насильством по відношенню до жінок, у тому числі там, де такі заходи ще відсутні [11].

У 2008 році ПАРЄ прийняла ще дві Резолюції стосовно домашнього насильства № 1635 та Рекомендацію № 1847.

Пунктом 6.2 Резолюції № 1635 (2008) ПАРЄ рекомендує національним парламентам країнам Ради Європи продовжити реалізацію та нагляд за застосуванням шести найважливіших заходів визначених Асамблеєю в пункті 6.6 Резолюції № 1582 (2007), розглядаючи їх в якості мінімальних стандартів, серед яких введення кримінального покарання за домашнє насильство по відношенню до жінок, включаючи згвалтування в шлюбі та розгляд насильства між (колишніми) партнерами як обтяжуючу обставину [12].

Саме у Рекомендації № 1847 (2008) ПАРЄ закликає розробити та прийняти конвенцію проти домашнього насильства. Така конвенція повинна:

- охоплювати гендерний вимір та враховувати особливий характер насильства на гендерній основі;

- охоплювати найбільш тяжкі і поширені форми насильства по відношенню до жінок, зокрема, домашнє насильство по відношенню до жінок;

- включати положення, що вимагають від держав прийняття всіх необхідних заходів щодо захисту жертв,

а також щодо запобігання та припинення актів насильства по відношенню до жінок;

- передбачати створення незалежного механізму моніторингу, здатного контролювати ефективно застосування конвенції [13].

Кульмінацією пошуків на європейському рівні міжнародно-правових зобов'язань щодо встановлення кримінальної відповідальності за домашнє насильство, захисту жертв, та запобігання домашньому насильству на національному рівні є відкриття для підписання 11.05.2011 Стамбульської конвенції. Як було вказано вище, ця Конвенція підписана Україною 07.11.2011, однак ще не ратифікована.

Висновки. Таким чином, проведений аналіз міжнародно-правових документів щодо протидії домашньому насильству дає підстави стверджувати таке.

1. Левову частину міжнародного права щодо проблеми домашнього насильства становлять норми м'якого права (soft law). До початку актуалізації проблеми домашнього насильства – до 80–90-х років XX століття – міжнародно-правові норми вже мали достатньо заборон та принципів, які в подальшому лягли в основу сучасної парадигми запобігання домашньому насильству. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966, Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16.12.1966 містять основоположні юридичні принципи, що саме сім'я має бути під особливою охороною держави, а також те, що ніхто не має називати, такого, що принижує його гідність, поведження.

2. Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок від 18.12.1979 та Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведження і покарання від 10.12.1984 додали поштовху щодо пошуків шляхів захисту жертв від особливого виду насильства – домашнього насильства. Прийняття першої з цих конвенцій сприяло утвердженню ідеї рівності чоловіків та жінок, яка сама по собі вимагає захисту жінок у тому числі від усіх проявів насильства з боку чоловіків. Друга конвенція виокремила поняття «катування» та надала, таким чином, простір для наступного виокремлення поняття «домашнього насильства».

3. Конвенція ООН про права дитини від 20.11.1989 актуалізувала зокрема проблему насильства щодо дітей у тому числі у сім'ї, а також закликала до розробки ряду заходів на законодавчому, адміністративному рівнях щодо захисту дітей від будь-яких проявів насильства.

4. Усвідомлення масштабів проблеми, поєднане із занепокоєнням світової спільноти темою насильства, жертвами якого є жінки, вилились у Віденську декларацію та Програму дій від 25.06.1993, а також у Декларацію ООН про викорінення насильства щодо жінок від 20.12.1993. Саме в останньому документі надано визначення поняттю «насильство щодо жінок».

5. У Європі стосовно насильства щодо жінок було прийнято ряд важливих документів здебільшого рекомендаційного характеру, серед яких зокрема Рекомендація № R (85) 4 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам «Про насильство в сім'ї», Рекомендація № Rec (2002) 5 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам «Про захист жінок від насильства», Резолюція № 1512 (2006) ПАРЄ «Парламентарі об'єдналися для протидії домашньому насильству щодо жінок», Резолюції № 1635 (2008) та Рекомендації № 1837 (2008) ПАРЄ «Боротьба з насильством щодо жінок: на шляху до прийняття конвенції Ради Європи». Прийняття саме цих документів є серцевиною підготовчого етапу до прийняття Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Загальна декларація прав людини (рос/укр). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 12.06.2021).
2. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text (дата звернення: 12.06.2021).
3. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (укр/рос). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207#Text (дата звернення: 13.06.2021).
4. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085#Text (дата звернення: 13.06.2021).
5. Віденська декларація та Програма дій URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_504#Text (дата звернення: 13.06.2021).
6. Декларація про викорінування насилля щодо жінок URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_506#Text (дата звернення: 13.06.2021).
7. CEDAW. Загальні рекомендації, ухвалені Комітетом ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок. №1-37. Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації. URL : <https://land.gov.ua/wp-content/uploads/2019/01/Загальні-рекомендації-Комітету-ООН.pdf> (дата звернення: 19.06.2021).
8. Конвенція про права дитини. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення: 19.06.2021).
9. Рекомендація № R (85) 4 Комітету міністрів державам-членам «Про насильство в сім'ї» *. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_264#Text (дата звернення: 19.06.2021).
10. Recommandation Rec (2002)5 du Comité des Ministres aux Etats membres sur la protection des femmes contre la violence. URL : <https://rm.coe.int/16805e2614> (дата звернення: 20.06.2021).
11. Resolution 1512 (2006). Parliaments united in combating domestic violence against women. Parliamentary Assembly. URL : <https://pace.coe.int/pdf/30d5aba5b3adf05a34924871b165229620cdf8b426151a9762cca733c9055f28/resolution%201512.pdf> (дата звернення: 20.06.2021).
12. Resolution 1635 (2008). Combating violence against women: towards a Council of Europe convention. Parliamentary Assembly. URL : <https://pace.coe.int/pdf/b68082d64ebd213e1080f99c4053cb619cb375714af0d65f84241be54e6aa66e/resolution%201635.pdf> (дата звернення: 20.06.2021).
13. Recommendation 1847 (2008). Combating violence against women: towards a Council of Europe convention Parliamentary Assembly. URL : <https://pace.coe.int/pdf/24d1d53f76edba6a731b8056555e58f7a8122c3bcb54b26359a6d605b36e23f/recommendation%201847.pdf> (дата звернення: 20.06.2021).